Toată voia lui Dumnezeu

O introducere în Biblie

STEPHEN DE YOUNG

Traducere de
DRAGOȘ DÂSCĂ

Postfață de
IOSIF CAMARĂ

Colecția ***Apologetica***
Seria ***Studii***
15

DOXOLOGIA
Iași, 2026

Cuprins

Abrevieri 9

Introducere 11

Capitolul 1: Ce este Biblia? 15
Inspirația 16
Ineranța 19
Sola Scriptura 22

Capitolul 2: Ce conține Biblia? 27
Canonul Vechiului Testament 29
Tora (Legea) 31
Prorocii 34
Scrierile 37
Formarea canonului Vechiului Testament 40
Canonul Noului Testament 45

Capitolul 3: Cum a ajuns Biblia la mine? 53
Critica textuală a Vechiului Testament 55
Tradiția Vechiului Testament grec 56
Vechiul Testament în aramaică 61
Manuscrisele de la Marea Moartă 65
Critica textuală a Noului Testament 67
Manuscrisele Noului Testament 69
Familii de manuscrise 72
Alte izvoare 77

Capitolul 4: Ce Biblie ar trebui să citesc? 79
Diversitatea izvoarelor textuale 81
Metode de traducere 86
Principalele traduceri în limba engleză 88

Capitolul 5: Cum trebuie citită Biblia? 95
Lectura: Ce spune textul? 96
Interpretarea: Ce înseamnă textul? 98
Punerea în practică: De ce este textul scripturistic important pentru mine? 103

Concluzie 109

Lecturi suplimentare 111

Postfață: O ISTORIE A BIBLIEI ÎN LIMBA ROMÂNĂ (Iosif Camară) 115

Indici scripturistici 145

Indici de termeni generali 147

Căci nu m-am ferit să vă vestesc toată voia lui Dumnezeu.
(Fapte 17, 20)

Introducere

Fiindcă trăim în epoca modernă, obișnuim să ne raportăm la Biblie ca la o carte tipărită. Majoritatea dintre noi, dacă suntem creștini, probabil cunoaștem îndemnul că ar trebui să citim Biblia, iar unii dintre noi resimțim sentimentul de vinovăție că nu o parcurgem mai des. Am fost învățați că în ea se află răspunsurile la cele mai dificile întrebări ale vieții și că, dacă o vom citi, ne vom apropia de Hristos și vom deveni oameni mai buni. Totuși, dacă încerci să citești Biblia de la un capăt la celălalt, probabil că entuziasmul se va frânge undeva între descrierile detaliate ale ritualurilor de jertfă și legile despre curățarea mucegaiului din casă. Dacă deschizi Biblia la o pagină oarecare, s-ar putea să-ți însușești o „iotă" de adevăr la care să meditezi pentru tot restul vieții, însă la fel de bine te-ar putea informa că „Uț era fratele lui Buz"[*], în mijlocul unei genealogii lungi cu nume greu de pronunțat.

În plus, Biblia a ajuns să fie folosită ca armă retorică în dezbaterile publice. Atunci când se discută teme morale legate de controverse politice actuale, analiști din afara spațiului creștin invocă adesea textul biblic pentru a-și susține diverse afirmații. Ni se dă spre exemplu argumentul că Biblia ar impune unei victime a violului să se mărite cu cel care a agresat-o. Sau că Dumnezeu i-a poruncit lui Israel să săvârșească genocid împotriva femeilor și copiilor canaaniți nevinovați. În schimb, adeseori, atunci când un creștin invocă Biblia ca autoritate în privința moralității sexuale, mulți îl mustră că este ipocrit, pe motiv că Scriptura ar interzice și consumul fructelor de mare sau purtarea hainelor din țesături mixte. În ambele tabere, cei care lansează astfel de acuzații ar avea dificultăți majore dacă ar fi puși să identifice pasajele respective din Biblie.

[*] *Cf.* Fc. 22, 21. [n.tr.]

Cu toate acestea, oamenii aud astfel de afirmații și le acceptă ca fiind adevărate fără a le verifica.

Tot în mediul creștin, nenumărate grupări protestante formulează interpretări contradictorii despre ce anume învață cu exactitate Biblia. Fiecare susține că doctrinele și structura propriei comunități sunt riguros biblice, deși, în realitate, aceste grupări nu ajung la un consens teologic, iar organizarea lor variază semnificativ. Alți protestanți merg mai departe, punând la îndoială ideea că Biblia transmite un mesaj concret. Aceștia adoptă o perspectivă subiectivă asupra interpretării, vorbind despre diverse opțiuni hermeneutice ca despre niște simple preferințe personale. Astfel, indiferent de viziunea aleasă, toate aceste poziții contradictorii sunt în continuare revendicate ca „biblice".

În replică, Romano-Catolicismul a susținut, cel puțin de la apariția Protestantismului în secolul al XVI-lea, că o parte dintre dogmele sale provin din Biblie, că niciuna nu o contrazice și că restul învățăturilor derivă din surse extrabiblice (respectiv, din tradiția orală). Adesea, în dialogul cu protestanții, creștinii ortodocși împrumută această argumentație catolică, în ciuda deosebirilor mari dintre Ortodoxie și Romano-Catolicism privind autoritatea eclezială.

Obiectivul acestei lucrări este familiarizarea cititorului cu temele fundamentale ale Sfintei Scripturi, cu istoria textului sacru și cu principiile lecturii și interpretării acestuia în cheie ortodoxă. Până la urmă, singura cale de a depăși toate aceste dileme este să cunoaștem cu adevărat Biblia. Iar calea de a o cunoaște este să învățăm cum să o citim și să o înțelegem.

Dincolo de valoarea ei incontestabilă în dezbaterile teologice și de rodul duhovnicesc al lecturii, Biblia este o hrană pentru sufletul nostru. Lectura constantă și pătrunderea înțelesurilor Scripturii s-ar cuveni să fie o preocupare continuă a fiecărui creștin, deoarece textul sfânt reprezintă un izvor nesecat de bucurie și putere lăuntrică.

***

Cu excepția cazurilor menționate, toate traducerile Scripturii și ale altor izvoare antice îmi aparțin. Acestea fiind zise, nicio traducere nu este perfectă, inclusiv cea realizată de mine. Așa cum

vom vedea în această carte, traducerea este mai degrabă o artă decât o știință, mai ales când lucrăm cu limbi vechi, structurate foarte diferit față de cele moderne. Uneori, pentru a susține un anumit argument, o traducere trebuie să fie deosebit de riguroasă cu un anumit termen sau să explice faptul că același cuvânt este folosit în două locuri diferite. Din diverse motive, unei traduceri standard îi poate lipsi această precizie. De aceea am considerat că este mai bine să traduc din nou citatele importante.

Capitolul I
Ce este Biblia?

Cuvântul „biblie" este o transliterare a termenului grecesc *biblia*, care înseamnă „cărți". Acesta se referă la carte ca unitate literară, nu la formatul ei fizic, care ar putea fi un sul, un codice sau ceea ce înțelegem noi astăzi prin carte. Prin urmare, „Sfânta Scriptură" înseamnă, în esență, „cărțile sfinte".

Reunirea tuturor acestor scrieri într-un singur volum, precum avem la dispoziție în prezent, este o evoluție istorică relativ recentă, după cum vom vedea într-un capitol ulterior. Termenul adecvat pentru a descrie aceste texte este cel de „Scripturi". Cuvântul „Scripturi" este o transliterare din limba latină, însemnând „cele care sunt scrise". Acest termen latin a fost preluat din maniera obișnuită în care Noul Testament citează cărțile normative; acestea sunt precedate, de regulă, de formula: „Scris este".

Ca oameni ai epocii moderne, tindem să subestimăm valoarea cuvântului scris. Trăim nu doar după apariția tiparului, ci într-o eră a autopublicării și a cărților electronice. Totuși, atunci când au fost redactate cărțile biblice, rata alfabetizării era foarte scăzută, iar a așterne ceva în scris era o inițiativă costisitoare și dificilă. De redactarea și copierea textelor se ocupau scribi profesioniști, însă serviciile lor și materialele de bază necesare pentru realizarea unui manuscris erau foarte scumpe. Conform unor estimări, o singură copie a unui texte de lungimea Epistolei către Romani din Noul Testament ar fi costat echivalentul a cinci mii de dolari. Dincolo de costuri, anumite cărți erau păstrate în Templul din Ierusalim, ceea ce le conferea un statut și o autoritate și mai înalte.

În lumea antică, un text scris era privit ca un adevărat monument literar. Exista o deosebire majoră între expresiile „Se spune" și „Scris este". Astfel, la cel mai simplu nivel, Scripturile reprezintă acele informații care au fost consemnate și păstrate din timpuri

Postfață:
O istorie a Bibliei în limba română
(Iosif Camară)

1. Introducere

În capitolele precedente, părintele Stephen De Young a demonstrat o realitate adesea ignorată de creștinul modern: Biblia nu a fost concepută ca un text academic destinat exclusiv bibliotecilor și nici ca un manual de studiu individual izolat. Argumentul central al autorului, verificat prin analiza riguroasă a istoriei Bisericii și a criticii textuale, este că Biblia reprezintă, prin excelență, o carte liturgică. Ea s-a născut în interiorul comunității de credință, a fost selectată și canonizată de Biserică pentru a fi propovăduită cu glas tare în timpul cultului și își găsește împlinirea hermenutică doar pe Sfânta Masă, în spațiul mistic al Liturghiei. Pentru ca cititorul din spațiul nostru cultural să poată aplica această cheie de lectură la propria realitate, prezenta postfață își propune să exploreze începuturile și evoluția traducerilor Scripturii în limba română. Vom descoperi astfel că istoria textului sacru în limba noastră nu este o simplă cronică a filologiei românești, ci o confirmare deplină a tezei părintelui De Young.

În spațiul românesc, efortul titanic de traducere nu a fost mânat de curiozități intelectuale personale, ci a izvorât dintr-o nevoie profund liturgică: aceea ca poporul să participe conștient și activ la Tainele Bisericii. De la primele încercări de localizare a textului și până la marile monumente de limbă și spiritualitate, evoluția Bibliei în limba română reflectă fidel modul în care Sfânta Tradiție îmbracă graiul unui neam pentru a-l transforma în limbaj liturgic.

este împărțită în catisme și stări, iar Evanghelia și Apostolul conțin pericopele de peste tot anul, la care se adaugă cele pentru diferite trebuințe – mergând până la slujba tunderii în monahism și la cea de târnosire a bisericii. Dimensiunea lor liturgică a fost în realitate necunoscută și nesocotită până azi. Așa, de pildă, *Slava* care marchează stările catismelor a fost luată drept titlu de psalm în edițiile filologice ale Psaltirii, de la Ion Bianu până la Ion Gheție[31]. Nici finalitatea liturgică a lecționarelor nu s-a bucurat de atenție: ele se încheie cu un supliment necesar săvârșirii Sfintei Liturghii în limba slavonă, omise până azi din discuție. Trebuie apoi subliniat caracterul ortodox al Cântărilor lui Moise din Psaltire, care nu există sub această formă decât în ritul bizantin. La toate acestea adăugăm un alt fapt omis până în prezent: traduse din slavonă, aceste cărți de cult reflectă tipul textual bizantin, diferit de cele care aveau curs în Apus. Cu alte cuvinte, departe de a fi ecumenice, textele în discuție au un conținut propriu spațiului răsăritean și servesc exclusiv serviciului divin ortodox.

În fața evidenței – cărți de cult ortodoxe – unii cercetători au susținut că textele respective ar fi fost produse de protestanți cu scopul dezinteresat de a-i evangheliza pe românii ortodocși. Teza ignoră, în realitate, documentele epocii și textele de propagandă protestantă, toate arătând că obiectivul autorităților era convertirea românilor la Reformă. S-a mai afirmat, de asemenea, că pretinsa inițiativă a protestanților de a susține cartea românească ar fi fost un șiretlic în vederea convertirii lor. Adepții teoriei nu au explicat însă cum putea Reforma să-și atingă acest scop producând carte liturgică menită, în mod evident, să consolideze legătura românilor cu Biserica. Ilustrativ în acest sens este și cazul *Evangheliei cu învățătură* tipărite de Coresi în 1581: pusă de specialiști pe seama dorinței judelui sas de a-i evangheliza pe români, ea a fost tradusă de dascălii șcheieni tocmai pentru a contracara propaganda protestantă, drept dovadă stând critica la adresa doctrinei luterane strecurată de editori în prefață[32].

[31] Vezi mai multe amănunte în I. Camară, „Date noi despre traducerea și transmiterea textului românesc al Psaltirii în secolul al XVI-lea", în *Monumenta linguae Dacoromanorum. Psaltirea Voronețeană. Psaltirea „Ciobanu"*, ed. A.-M. Gînsac (Iași: EUAIC, 2023), pp. 229-260 (aici, p. 249).

[32] Fapt remarcat de Panaitescu, *Începuturile*, p. 151.